ΕΚΛΕΚΤΕΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΝΤΟΣΤΟΓΙΕΒΣΚΥ

ΗΜΟΣΙΕΥΟΥΜΕ καὶ σήμερα μιὰ ἀκόμη ἐπιστολὴ τοῦ μεγάλου Ρώσσου συγγραφέως Ντοστογιέβσκυ, πρὸς τὸ φίλο του ποιητὴ Α. Ν. Μαϊκόβ, ποὺ δείχει ὅλη τὴν τραγῳδία τῆς ζωῆς τοῦ μεγαλοφυοῦς αὐτοῦ δυστυχισμένου :

«Δρέσδη, 16)28 'Οκτωβρίου 1869

'Αγαπητέ μου φίλε 'Απόλλων Νικολάγιεβιτς,

Εἶν' ἕνας μῆνας ποὺ πῆρα τὸ γράμμα σου, καθὼς καὶ τὶς λίγες λέξεις, ποὺ εἶχες προσθέσει στὸ γράμμα τοῦ γαμπροῦ μου, τοῦ Πάσσα. Γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα θὰ μιλήσουμε σὲ λίγο.

Γιὰ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, πές μου τί πρέπει νὰ κάνω καὶ τί ἀπάφασι νὰ λάβω ! Βρίσκομαι σὲ ἀπόγνωσι. Ἔχεις διαβάσει τὸ πρῶτο γράμμα ποὺ ἔστειλα στὸν ἐκδότη Κασπερέβ, καὶ τοῦ ζητοῦσα διακόσα ρούβλια· Σοῦ εἶχα γράψει τὴν ἴδια μέρα καὶ σένα. Σοῦ εἶχα πῆ τὴ σκληρὴ ἀθλιότητα καὶ τὴν ἀπελπιστικὴ μου κατάστασι. Ἔ, λοιπόν, ὥς αὐτὴ τὴ στιγμὴ δὲν πῆρα οὔτε ἕνα κοπίκι, τίποτα, μονάχα ὑποσχέσεις. Ἂν ἤξερες σὲ τί κατάστασι βρισκόμαστε αὐτὴ τὴ στιγμὴ ! Εἴμαστε τρεῖς, ἐγώ, ἡ γυναῖκα μου ποὺ θηλάζει τὸ παιδάκα μας καὶ ποὺ πρέπει νὰ τρώη, καὶ τὸ κοριτσάκι μας αὐτό, ποὺ κινδυνεύει ν' ἀρρωστήση ἀπὸ τὴ μεγάλη μας φτώχεια καὶ νὰ πεθάνη ! Ποιὸς εἶνε λοιπὸν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος καὶ πῶς μοῦ φέρεται ; Μήπως πιστεύει πὼς τοῦ περιέγραψα τὴν ἀθλιότητά μου γιὰ νὰ ἰδῆ πὼς μπορῶ καὶ γράφω ; Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ γράψω μὲ πεινασμένη κοιλιὰ καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ γιὰ νὰ βρῶ δυὸ τάλληρα γιὰ ἕνα τηλεγράφημα, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ βάλω ἐνέχυρο τὸ τελευταῖο μου παντελόνι ! 'Ο διάβολος νὰ μὲ πάρη καὶ μένα καὶ τὴν πεῖνα μου ! Ἡ γυναῖκα μου θηλάζει τὴ μικρὴ κ' ἐδῶ πάγε κ' αὐτὴ κ' ἔβαλε ἐνέχυρο τὸ ζεστὸ μάλλινο φουστάνι της. Μὴν ξεχνᾶς πὼς χιονίζει, δυὸ μέρες τώρα (δὲν σοῦ λέω ψέμματα, μπορεῖς νὰ βεβαιωθῆς ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες). Μπορεῖ νὰ κρυολογήση, ἡ δύστυχη ! Δὲν μπορεῖ λοιπὸν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος νὰ καταλάβη πὼς ντρέπομαι νὰ δίνω τέτοιες ἐξηγήσεις ; Δὲν εἶνε ὅμως ὅλα αὐτά ! Εἶνε κ' ἄλλα, ἀκόμη πιὸ ἐξευτελιστικά : Δὲν μπόρεσα ἀκόμη νὰ πληρώσω τὴ μαμμή, οὔτε τὸ σπιτονοικοκύρη μου, κ' ἡ γυναῖκα μου τὶς ὑποφέρει ὅλες αὐτὲς τὶς μιζέριες, λεχώνα ἑνὸς μηνὸς καὶ τόσο ἀδύνατη. Δὲν καταλαβαίνει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος πὼς δὲν εἶμαι μόνος, πὼς βέν τοῦ ζητάω χρήματα γιὰ μένα ; Μὲ τὴν τόση του ἀδιαφορία κ' ἀμέλεια, ἀφοῦ τόσα τοῦ ἔγραψα γιὰ τὴν ἀθλιότητά μου καὶ γιὰ τὴν κατάστασι τῆς γυναίκας μου, βασανίζει κ' αὐτὴν καὶ τὴν μικρή μου κόρη. Μὲ προσβάλλει μ' αὐτὴ τὴ στάσι του. "Ω ! ἂν μποροῦσα νὰ ἐκδικηθῶ ! Μονάχα ἕνας ἀφέντης θὰ μποροῦσε νὰ φερθῆ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο σ' ἕνα δοῦλο του. Λές κ' εἶμαι κανένας γραφιᾶς του. Ἴσως νὰ πῆ :

—'Ο διάβολος νὰ τὸν πάρη κ' αὐτὸν καὶ τὴ γλῶσσα του ! Πρέπει νὰ μὲ παρακαλέση κ' ὄχι ν' ἀπαιτεῖ. Δὲν εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ πληρώνω....

'Αλλὰ γιατί πῆγα σ' αὐτὸν καὶ ὄχι στὸν Κατκώβ, τὸν ἄλλο μου ἐκδότη ; Γιατί, βέβαια, λογάριαζα νὰ πάρω γρηγορώτερα τὰ χρήματα ἀπ' αὐτόν, παρὰ ἀπὸ τὸν Κατκώβ (ποὺ δὲν ἤθελα καὶ νὰ τὸν ἐνοχλήσω). Καὶ ὅμως, ἀπὸ καιρό, πρὶν ἀπὸ μιὰ ἑβδομάδα τοὐλάχιστον, θὰ εἶχα πάρει τὰ χρήματα ἂν ἔγραφα στὸν Κατκώβ κ' ὄχι στὸν Κασπερέβ. Δὲν τὸ ἔκανα ὅμως. Γιατί ; 'Επειδὴ ὁ Κασπερέβ μοῦ εἶχε δώσει τὸ λόγο του γι' αὐτό ! Δὲν μπορεῖ, λοιπόν, σήμερα νὰ πῆ πὼς δὲν σκοτίζεται γιὰ τὴν πεῖνα μου καὶ πὼς δὲν πρέπει νὰ τὸν βιάζω. Δὲν εἶνε ἱκανὸς νὰ καταλάβη πὼς δὲν πρέπει ν' ἀφήνη νὰ περνοῦν δώδεκα μέρες χωρὶς ἀπάντησι στὸ γράμμα ἑνὸς ἀπελπισμένου ! Δώδεκα μέρες ! Ναί, δὲν σοῦ λέω ψέμματα, φυλάω τοὺς φακέλλους μὲ τὶς σφραγῖδες τοῦ Ταχυδρομείου. Δὲν εἶνε σωστὸ ν' ἀφήνη δίχως ἀπάντησι τόσες μέρες τὸ τηλεγράφημα ποὺ μὲ ἀνάγκασε νὰ τοῦ στείλω ! Εἶνε μιὰ ἀμέλεια, μιὰ ἀδιαφορία ἀσυγχώρητη κ' ἐξευτελιστικὴ αὐτό. 'Εξευτελιστικὴ γιὰ μένα. Τοῦ εἶχα μιλήσει γιὰ τὴ γυναῖκα μου, ποὺ εἶχε γεννήσει. Κι' αὐτὸς μοῦ εἶχε δώσει τὸ λόγο του καὶ μ' ἐμπόλισε μὲ τὶς ὑποσχέσεις του νὰ γράψω στὸν Κατκώβ. Πῶς αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ποὺ εἶνε τόσο ἄτακτοι στὶς δουλειές τους, τόσο ἀδέξιοι, μποροῦν καὶ βγάζουν περιοδικά ; Φαντάζομαι τί θὰ τραβοῦν οἱ συνδρομηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν... Καταλαβαίνω τώρα πολὺ καλὰ γιατί ἄλλος ὁ κόσμος τὸν μισεῖ· Κι' ἐγὼ ὁ ἴδιος ἀκόμη παίρνω πάντα τὸ περιοδικὸ ἕξη ἑβδομάδες μετὰ τὴν ἐκτύπωσί του !...

Καὶ μ' αὐτὰ τὰ χάλια μοῦ ζητάει νὰ τοῦ γράψω φιλοσοφία ! 'Ο Κασπερέβ (στὸ γράμμα του, δώδεκα μέρες μετὰ τὸ δικό μου), μοῦ γράφει γιὰ τὸ διήγημά μου καὶ μοῦ ζητεῖ νὰ τοῦ δώσω τὸν τίτλο γιὰ τὶς φελλάμες κλπ. Μήπως ὅμως εἶμαι σὲ θέσι νὰ γράψω αὐτὴ τὴ στιγμή ; Περπατῶ σὰν τρελλός, ξεριζώνω τὰ μαλλιά μου καὶ περνῶ τὶς νύχτες χωρὶς νὰ κλείσω μάτι. 'Ολο συλλογίομαι κ' εἶμαι παραζαλισμένος καὶ ναυφκός. Περιμένω. "Ω ! Θεέ μου ! Δὲν μπορῶ νὰ περιγράψω ὅλες τὶς λεπτομέρειες τῆς κατάντιας μου· γιατί ντρέπομαι κ' ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μου. "Αν ὅμως τὰ ἤξερες ὅλα, πολυαγαπημένε μου φίλε !... Κι' αὐτὸς ὁ ἄθλιος, μὲ τὴν ἀργοπορία του, σὰν νάταν κανένας ἄρχοντας, οὔτε ἀπεφασίζει νὰ μοῦ ἀπαντήση, παρὰ μονάχα ὕστερ' ἀπὸ δώδεκα μέρες !... Δὲν εἶν' ἐξευτελιστικὸ αὐτό, σὲ παρακαλῶ ; Δὲν εἶνε ταπεινωτικὸ νὰ καταλαβαίνω ἀπ' τὸ γράμμα του πὼς δὲν σκέπτεται γιὰ δεύτερο ἔμβασμα ; Κ' ὅμως, αὐτὸ τὸ ἔμβασμα θὰ μὲ βοηθοῦσε τόσο πολύ ! 'Αλλὰ μοῦ ζητᾶ νὰ τοῦ δώσω ἐξηγήσεις γιὰ τὰ πρῶτα ἑβδομηντατέντε ρούβλια. Μὲ σκληρὴ εἰρωνία μοῦ γράφει νὰ τοῦ δώσω ἐξηγήσεις «τηλεγραφικῶς καὶ δι' ἐξόδων τοῦ» ! Μά, Θεέ μου, δὲν ξέρει λοιπὸν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος πὼς κανένα δὲν δέχονται τηλεγραφήματα ἀπλήρωτα κι' ὅτι πρέπει νὰ βρῶ δυὸ τάλληρα γιὰ νὰ πληρώσω τὸ τηλεγράφημα ποὺ μοῦ ζητᾶ ; Δὲν μπορεῖ, ἐπιτέλους, νὰ καταλάβη (οὔτε ὕστερ' ἀπὸ τὰ γράμματά μου), πὼς δὲν ἔχω ἐγὼ δυὸ τάλληρα ; 'Αφοῦ λοιπὸν δὲν τἄχω, τί πρέπει νὰ γίνη ; Πρόκειται γιὰ τὴν ἐγκληματικὴ ἀδιαφορία ἑνὸς ἀνθρώπου, ποὺ ἐπιμένει ν' ἀγνοῆ τὴν ἀξιοθρήνητη θέσι ἑνὸς ἄλλου. Εἶνε σωστὸ νὰ συμπεριφέρεται σὲ μένα μὲ τὴν ἀπόλυτη κ' ἀκατανόμαστη περιφρόνησι ἑνὸς ἄρχοντα, γιατί πάλι σήμερα ἀπὸ τὴν ἐξευτελιστικὴ καὶ ταπεινωτικὴ ἀνάγκη αὐτῶν τῶν χρημάτων ; Μὰ ἂν βρίσκομαι σήμερα στὴ φτώχεια καὶ στὴ γδύσνια, τὸ σφάλμα εἶνε ἀποκλειστικὰ δικό του. Καὶ μὴ νομίσης πὼς λέγω ὑπερβολές, ὅταν σκέπτομαι πὼς μὲ περιφρονεῖ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὴν ἐξευτελιστικὴ καὶ ταπεινωτικὴ ἀνάγκη, στὴν ἀποία βρίσκομαι σήμερα. Εἶνε βέβαιο αὐτό, καταλαβαίνω πολὺ καλὰ τὶς σκέψεις του καὶ πρέπει καὶ σὺ νὰ τὸ παραδεχθῆς. Αὐτὴ εἶνε ἡ αἰτία. "Αν δὲν εἶχα τόσο ἐπιταστικὴ ἀνάγκη, τόσο ἀπόλυτη, θὰ φερνόταν πολὺ καλύτερα μαζύ μου. Τοὺς ἔχω μάθει τόσο καλὰ ἄλους αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους. 'Αλλοίμονο, ἂν καταλάβουν πὼς ἔχεις τὴν ἀνάγκη τους· Μὰ γιατί τότε νὰ μοῦ δώση τὸ λόγο του ; Γιατί νὰ μὴ μ' ἀφήση νὰ γράψω στὸν ἄλλο μου ἐκδότη ; Καὶ τώρα μὲ περιφρονεῖ. Αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύει ἡ τόση του ἀργοπορία νὰ μοῦ ἀπαντήση, γ' ἀπαντήση ἀκόμη καὶ στὸ τηλεγράφημά μου. Ἀφοῦ κ' αὐτὸ τὸ τηλεγράφημα ὁ ἴδιος τὸ προκάλεσε.

"Αν εἶχε τὴν παραμικρότερη ἐκτίμησι γιὰ μένα, θὰ εἶχε ἀπὸ μέρες κανονίσει αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι. Θὰ ἤτανε κάτοιος πιὸ εὐγενικός, πιὸ πρόθυμος στὶς ὑποχρεώσεις του, σὲ κεῖνα ποὺ ὁ ἴδιος μοῦ ὑποσχέθηκε. Δὲν ζητῶ τίποτε περισσότερο. "Ας ξέρει ὅμως πὼς ὁ Θεόδωρος Ντοστογιέβσκυ μπορεῖ νὰ κερδίση ἀπὸ τὴν ἐργασία του περισσότερα ἀπ' αὐτόν. Καὶ σὰν νὰ μὴ ἔφταναν ὅλ' αὐτά, ἡ ἀπιστορία του καὶ οἱ ἐξευτελισμοί, μοῦ ζητάει καὶ ἀνώτερη τέχνη, ποίησι καθαρή, γεμάτη ἁρμονίες, ποὺ νὰ μὴν παρουσιάζη καμμιὰ προσπάθεια, καὶ μοῦ φέρνει παράδειγμα τὸν Τουργκένιεφ, τὸν Γκοντσαρόφ, κ' ἄλλα γνωστὰ ὀνόματα μεγάλων συγγραφέων... "Ας ἔρθει νὰ δῆ λίγα σὲ τί κατάστασι βρίσκομαι κ' ἂν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐργασθῆ κανεὶς μ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους !...

Καμμιὰ ἄλλη μέρα θὰ σοῦ μιλήσω γιὰ τὸν Στελλόβσκυ, γιὰ τὸν ὁποῖο μοῦ γράφεις στὴν ἐπιστολή τοῦ Πάσσα. Αὐτὴ τὴ στιγμὴ δὲν εἶμαι σὲ κατάστασι. Θὲν μπορῶ, γιατί εἶμαι ὁλότελα τσακισμένος καὶ μὲ δυσκολία καταλαβαίνω τί γίνεται ὁλόγυρά μου· Περπατῶ παραζαλισμένος, ἀναπνέω σὰν νάχω πάθει ἀσφυξία.

Καὶ τώρα χαῖρε ! Πάντα δικός σου. Πρόθυμος φίλος

Θεόδωρος Ντοστογιέβσκυ

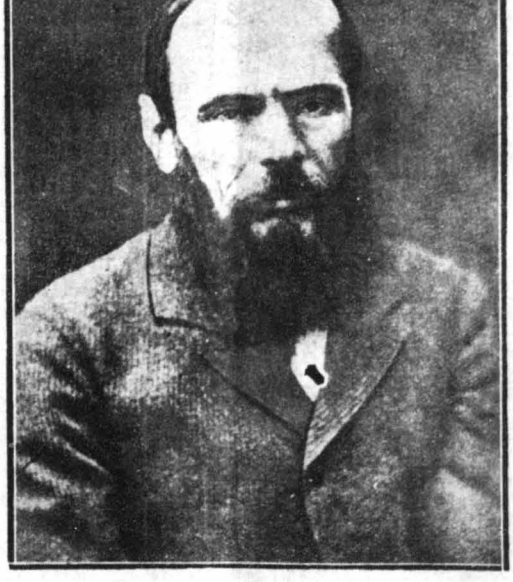

'Ο Θεόδωρος Ντοστογιέβσκυ